

UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTAB O'QUVCHILARINI FANLAR TARKIBIDA INTEGRATSIYALASHGAN MASHG'ULOTLARDA FAVQULOTDA VAZIYATLARDA TO'G'RI HARAKAT QILISHGA O'RGATISHDA YANGI PEDAGOGIK METODLARDAN FOYDALANISH USULLARI.

Karimov Hamraqu Sattarovich

Jizzax viloyati Favqulodda vaziyatlar boshqarmasi

Hayot faoliyati xavfsizligi o'qitish markazi katta o'qituvchisi

E-mail: karimovhamraqu7906@gmail.com

tel: [+998-91-566-79-06](tel:+998-91-566-79-06)

Annotatsiya: Mazkur ishda umumiy o'rta ta'lim maktabi o'quvchilarini fanlar integratsiyasi asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar orqali favqulodda vaziyatlarda to'g'ri harakat qilishga o'rgatish masalalari yoritilgan. Tadqiqotda zamonaviy pedagogik metodlar — muammoli ta'lim, loyihaviy yondashuv, interfaol usullar hamda simulyatsion mashg'ulotlardan foydalanishning samaradorligi tahlil qilinadi. Shuningdek, turli fanlar (masalan, geografiya, biologiya, jismoniy tarbiya va texnologiya) mazmunini integratsiyalash orqali o'quvchilarda hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish imkoniyatlari ochib beriladi. Ishda favqulodda vaziyatlarda tezkor va ongli qaror qabul qilish, xavfsizlik qoidalariga rioya etish hamda amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlar tavsiya etiladi. Tadqiqot natijalari o'quv jarayonini takomillashtirish va o'quvchilarning hayot xavfsizligi kompetensiyalarini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: fanlar integratsiyasi, integratsiyalashgan ta'lim, favqulodda vaziyatlar, xavfsizlik madaniyati, hayotiy ko'nikmalar, pedagogik texnologiyalar, zamonaviy pedagogik metodlar, muammoli ta'lim, loyihaviy yondashuv, interfaol usullar, simulyatsion mashg'ulotlar, amaliy ko'nikmalar, qaror qabul qilish, o'quv jarayoni, ta'lim samaradorligi, kompetensiyaviy yondashuv

Annotation: *This work covers the issues of teaching secondary school students to behave correctly in emergency situations through classes organized on the basis of subject integration. The study analyzes the effectiveness of using modern pedagogical methods - problem-based learning, project approach, interactive methods and simulation exercises. It also reveals the possibilities of forming life skills in students by integrating the content of various subjects (for example, geography, biology, physical education and technology). The work recommends innovative approaches aimed at developing quick and conscious decision-making in emergency situations, compliance with safety rules and practical skills. The results of the study serve to improve the educational process and increase students' life safety competencies.*

Key words: *interdisciplinary integration, integrated education, emergency situations, safety culture, life skills, pedagogical technologies, modern teaching methods, problem-based learning, project-based approach, interactive methods, simulation-based training, practical skills, decision-making, educational process, learning effectiveness, competency-based approach*

Аннотация: *В данной работе рассматриваются вопросы обучения учащихся общеобразовательных школ правильным действиям в чрезвычайных ситуациях посредством интегрированных занятий на основе межпредметного подхода. В исследовании анализируется эффективность современных педагогических методов, таких как проблемное обучение, проектный подход, интерактивные методы, а также использование симуляционных занятий.*

Также раскрываются возможности формирования у учащихся жизненных навыков через интеграцию содержания различных учебных предметов (таких как география, биология, физическая культура и технология). В работе предлагаются инновационные подходы, направленные на развитие навыков быстрого и осознанного принятия решений в чрезвычайных ситуациях, соблюдение правил безопасности и формирование практических умений.

Результаты исследования способствуют совершенствованию учебного процесса и повышению компетенций учащихся в области безопасности жизнедеятельности.

Ключевые слова: *межпредметная интеграция, интегрированное обучение, чрезвычайные ситуации, культура безопасности, жизненные навыки, педагогические технологии, современные методы обучения, проблемное обучение, проектный подход, интерактивные методы, симуляционные занятия, практические навыки, принятие решений, образовательный процесс, эффективность обучения, компетентностный подход*

Kirish

Hozirgi globallashuv va texnologik rivojlanish sharoitida inson hayoti va salomatligini asrash, ayniqsa, yosh avlodni turli favqulodda vaziyatlarga tayyorlash muhim ijtimoiy-pedagogik masalalardan biri hisoblanadi. Tabiiy ofatlar, texnogen avariya va boshqa kutilmagan holatlar yuzaga kelishi mumkin bo'lgan bugungi kunda o'quvchilarda xavfsiz xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirish ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib bormoqda [1, 35].

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quvchilarni favqulodda vaziyatlarda to'g'ri harakat qilishga o'rgatish an'anaviy usullar bilan cheklanib qolmasdan, zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etilishi lozim. Ayniqsa, fanlar integratsiyasi asosida o'tkaziladigan mashg'ulotlar o'quvchilarning bilimlarini kompleks ravishda rivojlantirish, ularni real hayotiy vaziyatlarga moslashtirish hamda mustaqil fikrlash va tezkor qaror qabul qilish qobiliyatlarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi [7, 20].

Shu nuqtai nazardan, muammoli ta'lim, loyihaviy yondashuv, interfaol metodlar va simulyatsion mashg'ulotlardan foydalanish o'quvchilarning nafaqat nazariy bilimlarini mustahkamlash, balki amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Bunday yondashuvlar orqali o'quvchilar favqulodda vaziyatlarda to'g'ri baho berish, xavfsizlik qoidalariga amal qilish va o'z hamda atrofdagilar hayotini himoya qilishga qodir bo'lib shakllanadi [8, 14].

Mazkur ishning dolzarbligi shundaki, u umumiy o'rta ta'lim tizimida integratsiyalashgan ta'lim asosida favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlikni kuchaytirish hamda yangi pedagogik metodlardan samarali foydalanish yo'llarini yoritishga qaratilgan. Tadqiqot natijalari ta'lim jarayonini takomillashtirish, o'quvchilarda hayot xavfsizligi kompetensiyalarini shakllantirish va ularni real hayotga tayyorlashda muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega [10, 12].

Umumiy o'rta ta'lim tizimida o'quvchilarni favqulodda vaziyatlarda to'g'ri harakat qilishga o'rgatish masalasi pedagogikaning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy ta'lim konsepsiyasiga ko'ra, o'quvchi faqat bilim egallovchi emas, balki real hayotiy vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qila oladigan shaxs sifatida shakllanishi lozim. Shu sababli, ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosiy o'rinni egallaydi [6, 30].

Fanlar integratsiyasi esa o'quvchilarda bilimlarni yaxlit holda qabul qilish, turli fanlar o'rtasidagi bog'liqlikni anglash va ularni amaliyotda qo'llash imkonini beradi. Masalan, geografiya darslarida tabiiy ofatlar sabablari o'rganilsa, biologiya fanida inson organizmining favqulodda vaziyatlarga reaksiyasi, jismoniy tarbiya darslarida esa tezkor harakatlanish va o'zini himoya qilish ko'nikmalari shakllantiriladi. Shu tariqa, integratsiyalashgan yondashuv o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini uyg'un rivojlantirishga xizmat qiladi [5, 15]

Zamonaviy pedagogik metodlar — muammoli ta'lim, loyihaviy faoliyat, interfaol usullar va simulyatsion mashg'ulotlar — o'quvchilarning faolligini oshiradi, ularni fikrlashga undaydi va real hayotga yaqinlashtirilgan ta'lim muhitini yaratadi [4, 23].

Hozirgi kunda umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quvchilarni favqulodda vaziyatlarda to'g'ri harakat qilishga o'rgatish jarayonida bir qator muammolar kuzatilmoqda. Avvalo, o'quv dasturlarida bu yo'nalishdagi bilimlar yetarli darajada fanlararo integratsiya qilinmagan. Natijada o'quvchilar turli fanlarda olgan bilimlarini yagona tizim sifatida qabul qila olmaydi va ularni real hayotiy vaziyatlarda qo'llashda qiynaladi. Shuningdek, dars jarayonlarida ko'proq an'anaviy o'qitish metodlarining qo'llanilishi o'quvchilarning faolligini pasaytiradi hamda

ularning mustaqil fikrlash va tezkor qaror qabul qilish ko'nikmalarini yetarlicha rivojlantirmaydi[3, 18].

Bundan tashqari, ayrim o'qituvchilarning zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash bo'yicha malakasi yetarli emasligi ham muhim muammolardan biridir. Amaliy mashg'ulotlar, ayniqsa simulyatsion treninglar o'tkazish uchun zarur moddiy-texnik baza ham barcha ta'lim muassasalarida to'liq shakllanmagan. Shu sababli o'quvchilarda favqulodda vaziyatlarda to'g'ri harakat qilish bo'yicha amaliy ko'nikmalar yetarli darajada shakllanmayapti[9, 8].

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun, eng avvalo, ta'lim dasturlarini takomillashtirish va favqulodda vaziyatlarga oid mavzularni fanlar kesimida o'zaro integratsiyalash zarur. Dars jarayonlarida muammoli ta'lim, interfaol usullar va loyihaviy yondashuvlardan keng foydalanish o'quvchilarning faolligini oshirib, ularni mustaqil fikrlashga undaydi. Shu bilan birga, o'qituvchilarning kasbiy malakasini oshirish, ularni innovatsion pedagogik texnologiyalar bilan muntazam tanishtirib borish muhim ahamiyat kasb etadi [2, 6].

Amaliy jihatdan esa maktablarda simulyatsion mashg'ulotlar, treninglar va maxsus mashqlarni tashkil etish, evakuatsiya va birinchi yordam ko'rsatish bo'yicha ko'nikmalarni shakllantirish lozim. O'quvchilarni real hayotga yaqinlashtirilgan vaziyatlar asosida o'qitish orqali ularda favqulodda holatlarda tezkor, ongli va to'g'ri harakat qilish kompetensiyalarini rivojlantirish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quvchilarni favqulodda vaziyatlarda to'g'ri harakat qilishga o'rgatish zamonaviy ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biridir. Bu jarayonda fanlar integratsiyasi asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar hamda yangi pedagogik metodlardan foydalanish yuqori samaradorlikni ta'minlaydi.

Integratsiyalashgan va amaliy yo'naltirilgan ta'lim o'quvchilarda nafaqat nazariy bilimlarni, balki hayotiy muhim ko'nikmalarni ham shakllantiradi. Natijada, ular favqulodda vaziyatlarda tezkor, ongli va to'g'ri qaror qabul qila oladigan, o'z hayoti va atrofdagilar xavfsizligini ta'minlay oladigan shaxslar sifatida kamol topadi.

Mazkur yondashuv ta'lim sifatini oshirish bilan birga, jamiyatda xavfsizlik madaniyatini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. *Favqulodda vaziyatlarda aholini muhofaza qilish to'g'risidagi me'yoriy hujjatlar to'plami*. – Toshkent, 2020.
2. Xoliqov A.A. *Pedagogik mahorat va innovatsion texnologiyalar*. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
3. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S.A. *Zamonaviy pedagogik texnologiyalar*. – Toshkent: Fan, 2018.
4. Tolipov O'.Q., Usmonboyeva M. *Pedagogik texnologiyalarning nazariy asoslari*. – Toshkent, 2017.
5. Nishonov N.N. *Ta'limda integratsiya va innovatsion yondashuvlar*. – Toshkent, 2021.
6. G'ulomov S.S. *Hayot faoliyati xavfsizligi asoslari*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2016.
7. UNESCO. *Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives*. – Paris, 2017.
8. OECD. *Innovative Learning Environments*. – Paris, 2018.
9. Johnson D.W., Johnson R.T. *Cooperative Learning Methods: A Meta-Analysis*. – Minneapolis, 2014.
10. Prince M. *Does Active Learning Work? A Review of the Research*. – Journal of Engineering Education, 2004.